

Stadsvernieuwing Hoogvliet

Interview met Miranda Reitsma

Miranda Reitsma is sinds 1980 met tussenpozen werkzaam bij de DROS te Rotterdam, waar zij nu werkt als stedenbouwkundig ontwerper aan de deelgemeente Hoogvliet.

Hoogvliet: overzicht

Hoe ben je bij Stadsontwikkeling terechtgekomen en wat waren daar tot nu toe je werkzaamheden?

Nadat ik 'via-via' op Bouwkunde gevraagd werd om te solliciteren, begon ik in 1980 als assistent-stedenbouwkundig ontwerper bij S.O. in de wijken Feijenoord en Afrikaanderwijk voor drie dagen per week op contractbasis. Daar hield ik me voornamelijk bezig met verkaveling en herstructurering. Tussendoor ben ik twee jaar student-assistent geweest op Bouwkunde. In 1983 werd ik bij de DROS assistent project-coördinator in Delfshaven voor 20 uur per week. Daar leerde ik, hoe de werking van het ambtelijk apparaat in elkaar stak, maar ik kreeg er natuurlijk weinig inhoudelijk werk te doen.

Daarom solliciteerde ik via een interne vacature naar de functie van stedenbouwkundig ontwerper in de deelgemeente Hoogvliet. Dat ging vrij gemakkelijk, omdat men op de hoogte was van mijn ervaring als ontwerper.

Kun je iets vertellen over de geschiedenis van Hoogvliet?

Aanvankelijk was Hoogvliet een dijkdorp met lintbebouwing ten zuidwesten van Rotterdam. Door de uitbreiding van de Rotterdamse haven en de vestiging van de Petro-chemische industrie, Pernis, werd na de tweede wereldoorlog besloten tot een grootschalige ontwikkeling van Hoogvliet als woongebied en satelietstad van Rotterdam. Men ging begin 50-er jaren erg snel van start met de uitvoer van de plannen. Door een samenloop van omstandigheden zijn de plannen nooit volledig uitgevoerd.

Een aantal factoren zorgden voor een stagnatie: in 1968 de explosie bij Shell en de daaropvolgende discussie over de veiligheid van de woongebieden; de stadsvernieuwingsdiscussie in Rotterdam; en de grotere aandacht voor het oostelijk deel van de stad. Het ene probleem stapelde zich op het andere en Hoogvliet verdween uit beeld. Nu, jaren later, valt er, ook in de politiek, weer een toenemende interesse voor de toekomst van Hoogvliet waar te nemen. Er zijn dit jaar bijvoorbeeld 430 woningen in aanbouw. Hoogvliet moet af!

Braakliggend terrein bij het winkelcentrum

Verskil in schaal van het oude en het nieuwe deel

Wat is de stedenbouwkundige opbouw van Hoogvliet?

Hoogvliet is een typisch voorbeeld van een 50-er jarenplan. Het is ontwikkeld vanuit de wijkgedachte. In de ruimtelijke opbouw werd gebruik gemaakt van hoge, middelhoge en lage bouwblokken en van brede straat- en groenprofielen, in een verkaveling van afwisselend stroken- en open bouwblokken. De wijken zijn erg groen. De scheiding tussen privé en openbaar is minder groot dan bij binnenstedelijke gesloten bouwblokken. Het is daarom erg belangrijk dat er voldoende aandacht besteed wordt aan de detaillering van de buitengebieden.

Wat zijn volgens jou de belangrijkste stedenbouwkundige problemen in Hoogvliet?

Planologisch is de ligging van Hoogvliet nabij de petro-chemie problematies. Het plan is nooit volledig uitgevoerd, waardoor grote stukken Hoogvliet nog braakliggen, bijvoorbeeld in het centrum en bij het metrostation. De metro ligt een flink eind van het winkelcentrum, waardoor de verbinding niet goed is. Dwars door het centrum van Hoogvliet loopt de Groene Kruisweg op een hoog talud, een fysieke en visuele barrière, die de bereikbaarheid van het winkelcentrum bemoeilijkt. In het centrum is een enorm verschil in schaal en karakteristiek tussen wat rest van de oude bebouwing en het nieuwe, na-oorlogse deel. Het groen in Hoogvliet is soms slecht ingericht, waardoor bijvoorbeeld enkele van de groene wiggen tussen de wijken eruit zien als restruimtes.

Wat voor soort werk doe je als stedenbouwkundig ontwerper in Hoogvliet?

Ik houd me bezig met het maken van structuurschetsen en stedenbouwkundige plannen voor wat grotere en meer ingewikkelde gebieden, zoals het centrum, het metrogebied, en binnenkort de Gadering. Dit resulteert dan in het maken van een bestemmingsplan voor die gebieden en in een bouwplanbegeleiding. Verder werk ik aan een beleidsplan voor Nieuw Engeland, een wijk waarvoor de aanpak, samen met die van Overschie, als experiment dient voor aanpak van de na-oorlogse woningvoorraad in Rotterdam. Daarnaast maak ik gedetailleerde stedenbouwkundige plannen op verschillende locaties, voornamelijk voor laagbouw.

Hoe krijg je vat op een dergelijk complex van problemen?

Door verleden jaar te werken aan de Structuurschets Hoogvliet. Daarin analyseerde ik de huidige situatie en de daarin voorkomende ruimtelijke en functionele problemen. Vervolgens heb ik bekeken binnen welk kader en hoe deze kunnen worden opgelost. Allereerst wordt hierbij in hoofdzaken de gewenste ruimtelijke situatie op middellange termijn, tot 1995, beschreven. De hierbinnen passende maatregelen voor de korte termijn, tot 1990, worden aangegeven in een programma. De structuurschets is een ruimtelijk plan, juist ook bedoeld om afspraken te maken tussen deelgemeente en Centraal Bestuur van Rotterdam over woningbouwlocaties ten behoeve van de verdeling van contingenten.

Wat vind je goed en minder goed in Hoogvliet?

Er is in Hoogvliet weliswaar niet zoveel aandacht besteed aan de afzonderlijk blokken (wat ik erg jammer vind), maar van de manier waarop de openbare stedelijke ruimtes gedetailleerd zijn en van de aandacht die daarbij aan het groen is besteed heb ik veel geleerd. Bijvoorbeeld, hoe stedelijke ruimtes bepaald kunnen worden met behulp van bomen en waterlopen en niet alleen door gebouwen. Dat was een openbaring voor me na mijn werk in de stadsvernieuwing. Bij het werken aan Hoogvliet ben ik zelf ook gebruik gaan maken van groen en water om openbare ruimtes te organiseren.

Je vertelde dat je bezig bent met het centrumgebied. Hoe wil je het na-oorlogse winkelcentrum verbinden met het landelijke karakter van het oorspronkelijke Hoogvliet?

Zoals gezegd is het probleem de tweedeling van het centrumgebied door de ligging van de Groene Kruisweg. Bij de Kroon is een wegonttrekkingsprocedure aangespannen met de bedoeling de route om het centrum te leggen, iets dat altijd bij de planvorming voor Hoogvliet als uitgangspunt is gehanteerd. De Kroon heeft hierover nog geen uit-

spraak gedaan, maar als die positief is kan de dijk worden afgegraven. In het plan wil ik het centrumgebied tot één geheel maken, niet zozeer door er bebouwing neer te zetten, maar vooral door het te herstructureren met openbare ruimtes en logische routes. Deze open ruimte schept ook de afstand die nodig is tussen bebouwing van zo'n verschillende schaal.

In Delft leer je als architectuurstudent eigenlijk alleen binnen een beperkt schaalgebied te ontwerpen. Jouw werkzaamheden in de praktijk strekken zich echter uit over uiteenlopende schaalnivo's. Hoe ga je daarmee om? Je moet jezelf veel feitenkennis eigen maken, zoals afmetingen van rijkswegen en dergelijke, maar niet in de laatste plaats ook durven! Dat laatste hoeft in de studiesituatie geen probleem te zijn, maar hier in de praktijk zijn beslissingen op een hoog schaalnivo vaak erg ingrijpend en hebben veel consequenties voor de andere schaalnivo's. Ervaring is dan ook onontbeerlijk om de consequenties goed in te schatten.

Tot op welk schaalnivo werk je?

Het laagste schaalnivo is die van het blok. Voor woningen geef ik het type aan. Zodra op dat nivo de planvorming gestart wordt, neemt de architect contact op. Ik heb een hoop wensen met betrekking tot de uitwerking van stedenbouwkundige randvoorwaarden, zoals dakhellingen, voordeuren, de plaatsing van schuurtjes en de oriëntatie van het wonen. De kwaliteit van met name laagbouwplannen staat of valt met de kwaliteit van de uitwerking van de bouwblokken in relatie tot de woonomgeving.

Om toch zoveel mogelijk invloed op de blokdetaillering te hebben, wil ik de samenwerking met de architect in een zo vroeg mogelijk stadium, hoewel dat soms moeilijk voor elkaar te krijgen is. In de stadsvernieuwing heb je een architecten-selectie, terwijl hier de opdrachtgever of projectontwikkelaar met een architect komt, terwijl het plan al in een vergevorderd stadium is. Het uiterste middel is het afkeuren van het plan wanneer dat ter goedkeuring aan de dienst wordt aangeboden. In dat geval moet ik mijn argumenten wel hard kunnen maken. Maar zover laten we het nooit komen.

Hoe lukt het je je plannen geaccepteerd te krijgen?

Ik heb veel geleerd van mijn werk als assistent-projectcoördinator. Mijn huidige projectcoördinator neemt me veel beleids- en regelwerk uit handen. Hij stelt hoge eisen en gaat daarbij de discussie niet uit de weg. Dit vind ik goed, omdat ik m'n ontwerputgangspunten dan erg duidelijk moet vaststellen. Het is van belang dat ik het plan zelfbewust presenteert, en de sterke en zwakke punten ervan goed ken om het te kunnen verdedigen. Bij presentaties verwacht men niet alleen goed werk, maar ook een vorm van entertainment.

Hoewel een plan soms definitief lijkt vast te staan, valt er met een redelijke argumentatie toch vaak veel aan te veranderen. Verleden jaar werd er bijvoorbeeld een plan ingediend dat naar mijn idee te weinig kwaliteit had. Na een grove analyse bleek het ook nog inefficiënt te zijn. In mijn alternatief heb ik de stedenbouwkundige opzet verbeterd. Dat plan had wel minder woningen, maar later zou eventueel stapeling mogelijk zijn. Nadat het Grondbedrijf het plan had doorgerekend, kreeg het het groene licht en bleek de stapeling niet eens meer nodig te zijn. Het plan is inmiddels in uitvoering.

De dienst SO moet vooral oplossingen voor problemen in de stedelijke structuur aandragen. Wordt er ook onderzoek naar specifieke ontwerpproblemen verricht?

Nee, op het werk bestaat niet of nauwelijks de mogelijkheid je inhoudelijk te verdiepen in bepaalde ontwerpproblemen. Het was voor mij dan ook een buitenkans om in een ambtelijke werkgroep samen met het bureau van Risselada een onderzoek te kunnen doen naar woningtypen en stedenbouwkundig verkavelen in laagbouw. Dat was met name interessant omdat het goed aansloot op mijn werk in Hoogvliet. De stadsvernieuwingsontwerpers hadden hun eigen overleg en dat miste ik in mijn nieuwe werksituatie. De overgang van de stadsvernieuwing naar het werken in een na-oorlogse wijk als Hoogvlietervaarde ik als een soort 'cultuurshock'. Ik kreeg het gevoel dat ik geïsoleerd bezig was. Daarom heb ik sinds kort een regelmatig overleg voor ontwerpers in de na-oorlogse gebieden georganiseerd. Het is voor mij belangrijk om te kunnen zien hoe anderen als ontwerper te werk gaan.

Groen in Hoogvliet